

Prof.dr Duško Vejnović, redovni profesor Univerziteta u Banjoj Luci

JUBILEJ 50 GODINA–POLA VIJEKA UNIVERZITETA U BANJOJ LUCI

Povodom zlatnog jubileja najveće obrazovne institucije Republike Srpske

Univerzitet u Banjoj Luci obilježava 7.11.2025. godine svoj zlatni jubilej – pedeset godina postojanja i kontinuiranog rada na izgradnji akademske zajednice, razvoju visokog obrazovanja i unapređenju naučnoistraživačkog rada u Republici Srpskoj. Ovaj značajan jubilej predstavlja priliku da se osvrnemo na bogatu istoriju institucije koja je odredila sudbinu stotina hiljada mladih ljudi, doprinijela ekonomskom, političkom, kulturnom, socijalnom, moralnom i svestranom razvoju regiona, te izgradila most između tradicije i modernosti u visokom obrazovanju.

Istorijski presjek: Od osnivanja do danas

Osnivanje Univerziteta u Banjoj Luci 1975. godine predstavljalo je prekretnicu u obrazovnom i kulturnom razvoju grada Banja Luke i šireg područja. U vrijeme kada je visoko obrazovanje bilo privilegija velikih centara, odluka o formiranju univerziteta u Banjoj Luci označila je demokratizaciju pristupa znanju i stvaranje preduslova za ravnomjeran regionalni razvoj. Početni koraci bili su skromni, sa svega nekoliko fakulteta i stotinjak studenata, ali vizija osnivača bila je jasna–stvoriti obrazovnu instituciju koja će biti stub razvoja društvene zajednice.

Kroz decenije svog postojanja, Univerzitet je prolazio kroz različite faze razvoja, prilagođavajući se društvenim, političkim i socijalnim promjenama, ratnim okolnostima devedesetih godina, te izazovima tranzicije. Svako od tih faza Univerzitet je pristupao sa odlučnošću da očuva akademske standarde i kontinuitet rada. Devedesete godine bile su posebno teške, kada je Univerzitet, uprkos ratnim razaranja i egzodusu stanovništva, nastavio sa radom, pružajući mladima perspektivu i nadu u bolju budućnost.

Nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma i formiranja Republike Srpske, Univerzitet u Banjoj Luci dobio je novu ulogu–postao je najvažnija visokoškolska institucija u entitetu Republika Srpska, nositelj obrazovnog razvoja i simbol akademske izvrsnosti. Danas Univerzitet čini sedamnaest fakulteta, instituti, sa preko petnaest hiljada studenata, stotinama nastavnika i saradnika, te razvijenom istraživačkom infrastrukturom koja omogućava kvalitetan rad u svim oblastima nauke.

Autonomija kao stub akademskog integriteta

Univerzitetska autonomija predstavlja fundamentalni princip bez kojeg nema autentičnog visokog obrazovanja. Univerzitet u Banjoj Luci, kroz svoju pedesetogodišnju istoriju, gradio je i branio svoju autonomiju, shvatajući da je ona preduslov za slobodu akademskog mišljenja, kritičku analizu društvenih pojava, procesa i odnosa, te

nezavisnost u naučnoistraživačkom radu. Autonomija se ogleda u mogućnosti da Univerzitet samostalno kreira nastavne planove i programe, bira svoje rukovodstvo, definiše kriterijume za izbor u akademska zvanja i upravlja svojim resursima. Međutim, autonomija nije samo pravna kategorija—ona je svakodnevna praksa, kultura dijaloga, tolerancije i međusobnog poštovanja unutar akademske zajednice. Ona podrazumijeva odgovornost prema društvu koje finansira rad Univerziteta, ali i slobodu da se kritički promišljaju vladajuće paradigme, da se postavljaju neprijatna pitanja i da se istražuju nova područja znanja bez političkih pritisaka ili komercijalne cenzure. Univerzitet koji nije autonoman ne može proizvesti nezavisne mislioce, a društvo bez takvih mislilaca osuđeno je na stagnaciju.

Značaj visokog obrazovanja za Republiku Srpsku

Univerzitet u Banjoj Luci nije samo obrazovna institucija—on je razvojni motor Republike Srpske, inkubator inovacija i čuvar nacionalnog i kulturnog identiteta. Kroz pedeset godina rada, Univerzitet je obrazovao kadrove koji danas vode institucije, kompanije, bolnice, škole i sve druge segmente društvenog života. Bez Univerziteta, Republika Srpska ne bi imala vlastitu intelektualnu elitu sposobnu da se nosi sa kompleksnim izazovima savremenog svijeta. Visoko obrazovanje ima multiplikativni efekt na ekonomski razvoj. Svaki diplomirani student povećava ukupan ljudski kapital društva, doprinosi inovacijama, podstiče produktivnost i stvara nova radna mjesta. Istraživanja pokazuju da društva sa većim brojem visoko obrazovanih ljudi imaju veću ekonomsku stabilnost, niže stope kriminala i razvijeniju demokratsku kulturu. Univerzitet u Banjoj Luci, educiranjem stručnjaka u oblastima kao što su medicina, inženjerstvo, ekonomija, pravo, prirodne i društvene nauke, direktno utiče na kvalitet života svih građana Republike Srpske.

Naučnoistraživački rad kao pokretač napretka

Moderna univerzitetska institucija ne može opstati samo kao mjesto prenošenja postojećeg znanja—ona mora biti centar stvaranja novog znanja. Naučnoistraživački rad na Univerzitetu u Banjoj Luci razvijao se postepeno, od početnih skromnih istraživačkih projekata do danas, kada Univerzitet koordinira brojne nacionalne i međunarodne projekte, objavljuje radove u prestižnim međunarodnim časopisima i aktivno učestvuje u rješavanju konkretnih problema iz prakse. Razvoj istraživačke infrastrukture, ulaganje u laboratorije, nabavka savremene opreme i povezivanje sa međunarodnim istraživačkim centrima omogućili su univerzitetskim profesorima i mladim istraživačima da se bave temama od globalnog značaja. Od razvoja novih materijala, preko istraživanja u oblasti biomedicine, do analiza društvenih procesa i ekonomskih trendova—naučnici Univerziteta u Banjoj Luci daju svoj doprinos svjetskoj nauci. Posebno je važna uloga mladih istraživača—doktoranata i postdoktoranata—koji predstavljaju budućnost akademske zajednice. Njihovo obrazovanje i osposobljavanje za samostalan istraživački rad garant je da će Univerzitet nastaviti da raste i razvija se u narednim decenijama. Stoga je neophodno kontinuirano ulaganje u mlade talente, stvaranje uslova za njihov ostanak u zemlji i omogućavanje međunarodne razmjene koja će im pružiti nova iskustva i kontakte.

Treća misija: Univerzitet i zajednica

Pored dvije tradicionalne misije–nastave i istraživanja–savremeni univerziteti razvijaju i treću misiju koja podrazumijeva aktivan angažman u lokalnoj zajednici, transfer znanja u privredu i doprinos rješavanju društvenih izazova. Univerzitet u Banjoj Luci prepoznao je značaj ove misije i sve više se otvara prema privrednom sektoru, institucijama civilnog društva i lokalnim samoupravama. Kroz centre izvrsnosti, tehnološke parkove, inkubatore preduzetništva i savjetodavne centre, Univerzitet omogućava studentima i profesorima da svoje znanje direktno primijene u praksi. Saradnja sa kompanijama omogućava studentima praksu i zapošljavanje, dok privrednici dobijaju pristup najnovijim naučnim spoznajama i stručnim kadrovima. Ovaj model win-win saradnje postaje sve važniji u uslovima globalne konkurencije gdje uspjeh zavisi od brzine inovacija i sposobnosti da se novo znanje transformiše u tržišnu vrijednost. Jednako je važan i društveni angažman Univerziteta kroz javne tribine, predavanja, kulturne manifestacije i volonterski rad studenata. Univerzitet mora biti savjest društva, mjesto gdje se slobodno razmjenjuju ideje, kritiku kuju loše politike i loša vladanja društvom i državom i traže rješenja za probleme sa kojima se zajednica suočava. To nije politički aktivizam, već ispunjavanje društvene odgovornosti koju akademska zajednica ima prema građanima koji je finansiraju i podržavaju.

Nacionalni identitet i univerzalna znanja

Univerzitet u Banjoj Luci igra ključnu ulogu u očuvanju i razvoju nacionalnog identiteta srpskog naroda u Republici Srpskoj uz dužno poštovanje svim drugim narodima. Kroz naučna istraživanja istorije, jezika, književnosti, umjetnosti i kulture, Univerzitet dokumentuje i čuva kolektivno pamćenje, omogućava mladima da razumiju svoje korijene i grade svoju identitetsku svijest na činjenicama, a ne na mitovima. Međutim, briga o nacionalnom identitetu ne smije voditi zatvorenosti i izolacionizmu. Pravi nacionalni identitet jača se kroz dijalog i toleranciju sa drugima, kroz kritičko promišljanje vlastite tradicije i otvorenost prema univerzalnim vrijednostima. Univerzitet mora biti mjesto gdje se njeguje ljubav prema vlastitom narodu i njegovoj kulturi, ali i mjesto gdje se uči poštovanje prema drugima, gdje se promovira tolerancija i gdje se mladi pripremaju za život u multikulturalnom svijetu. Ova dvostruka uloga – čuvar nacionalne baštine i promoter univerzalnih vrijednosti – posebno je važna u kontekstu Bosne i Hercegovine i regiona zapadnog Balkana, gdje su historijske traume još uvijek prisutne. Univerzitet može biti most između različitih zajednica, mjesto gdje se prevazilaze podjele i gdje se gradi zajednička budućnost zasnovana na međusobnom razumijevanju.

Kvalitet nastave i istraživanja kao imperativ

Pedeseti rođendan Univerziteta u Banjoj Luci prilika je za kritičku samoevaluaciju: gdje smo uspjeli, a gdje možemo bolje? Iako je Univerzitet postigao impresivne rezultate, uvijek postoji prostor za unapređenje kvaliteta nastave i istraživanja. Kvalitet nije stanje koje se jednom postigne i zadržava, već kontinuiran proces usavršavanja, prilagođavanja novim standardima i prevazilaženja vlastitih ograničenja. Kvalitetna nastava podrazumijeva ne samo kompetentne profesore, već i moderne metode podučavanja,

interaktivnu komunikaciju sa studentima, primjenu tehnologije u obrazovanju i kontinuiranu evaluaciju nastavnog procesa. Studenti moraju biti aktivni učesnici u stvaranju znanja, a ne pasivni primaoci informacija. To zahtijeva promjenu paradigme—od predavačko-slušalačkog modela ka mentorskom modelu gdje profesor vodi studente kroz proces učenja, istraživanja i kritičkog mišljenja. Što se tiče istraživanja, neophodan je nastavak internacionalizacije, povećanje broja objavljenih radova u prestižnim međunarodnim časopisima, veća konkurentnost za međunarodne istraživačke grantove i jačanje interdisciplinarnе saradnje. Univerzitet mora omogućiti svojim istraživačima optimalne uslove za rad, ali i postaviti visoke standarde koji će ih motivisati da daju maksimum.

Međunarodna saradnja i evropske integracije

Nijedan univerzitet danas ne može biti ostrvo—globalizacija visokog obrazovanja i nauke zahtijeva intenzivnu međunarodnu saradnju. Univerzitet u Banjoj Luci aktivno učestvuje u međunarodnim programima mobilnosti studenata i nastavnika (Erasmus+), ima potpisane sporazume o saradnji sa stotinama univerziteta širom svijeta i učestvuje u zajedničkim istraživačkim projektima. Međunarodna saradnja donosi višestruke koristi: studenti stiču iskustvo učenja u različitim akademskim kulturama, profesori razmjenjuju znanja i najbolje prakse, zajednički istraživački projekti donose finansijska sredstva i pristup naprednoj opremi, a diploma Univerziteta dobija na međunarodnom priznanju. Proces integracije u evropski obrazovni prostor (Bolonjski proces) bio je važan korak ka standardizaciji studijskih programa i omogućavanju mobilnosti. U narednom periodu, Univerzitet mora nastaviti sa jačanjem međunarodne dimenzije svog rada. To uključuje povećanje broja studenata i profesora iz inostranstva, organizovanje međunarodnih konferencija i ljetnih škola, razvoj anglo-fonih studijskih programa i sticanje međunarodnih akreditacija koje potvrđuju kvalitet nastave i istraživanja. Svaki student Univerziteta u Banjoj Luci trebao bi imati priliku da bar jedan semestar provede na stranom univerzitetu, što će mu omogućiti širi horizont i bolje ga pripremiti za globalno tržište rada.

Pogled u budućnost: Izazovi i mogućnosti

Kako Univerzitet u Banjoj Luci ulazi u svoju šestu deceniju postojanja, pred njim stoje brojni izazovi, ali i ogromne mogućnosti. Demografski trendovi, digitalizacija, promjene na tržištu rada, klimatske promjene, umjetna inteligencija—svi ovi faktori će oblikovati budućnost visokog obrazovanja. Univerzitet mora biti proaktivan, anticipirati promjene i pripremiti studente za svijet koji će biti radikalno različit od današnjeg. Digitalizacija obrazovanja, ubrzana pandemijom COVID-19, postala je neophodnost. Online učenje, hibridni modeli nastave, virtuelne laboratorije i umjetna inteligencija u obrazovanju nisu više futuristički koncepti, već sadašnjost. Univerzitet mora investirati u digitalnu infrastrukturu i obučiti nastavnike za korišćenje ovih alata, ali i kritički promišljati njihove granice—jer obrazovanje nije samo transfer informacija, već i proces humanizacije, socijalizacije i izgradnje karaktera. Jednako važno je jačanje veza sa privredom i državnom upravom. Univerzitet ne smije biti kula od slonovače, odvojena od realnosti. Studijski programi moraju se kontinuirano ažurirati u skladu sa potrebama tržišta rada, a istraživanja moraju biti relevantna za rješavanje konkretnih problema sa kojima se društvo

suočava. To ne znači podređivanje Univerziteta kratkoročnim tržišnim interesima, već pronalaženje ravnoteže između fundamentalnih istraživanja i aplikativnog znanja. Konačno, Univerzitet mora ostati vjeran svojim osnovnim vrijednostima – slobodi mišljenja, akademskoj izvrsnosti, etičkoj odgovornosti i služenju javnom dobru. Zlatni jubilej je prilika da se cijela akademska zajednica – studenti, profesori, saradnici, i prijatelji Univerziteta – okupe oko vizije institucije koja će i u narednih pedeset godina biti svjetionik znanja, napretka i nade za sve generacije mladih ljudi u Republici Srpskoj. Univerzitet u Banjoj Luci zaslužuje našu podršku, kritiku kada je potrebna, pogotovo ako se narušava njegova autonomija i vrši politizacija, ali prije svega našu vjeru da će nastaviti da raste, razvija se i doprinosi boljem društvu za sve nas, za sve građane Republike Srpske bez obzira na rasu, vjeru i naciju.